



Enheten för naturvård

Bergbofjärden - Häverö Prästäng

SE0110078, delområde Häverö Prästäng NR



Bevarandeplan för Natura 2000-område (enligt 17§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd)



Inledning

Bevarandeplanen är det dokument som beskriver vilka mål som ska uppnås i bevarandet av ett Natura 2000-område och som anger vilka bevarandeåtgärder som planeras. I bevarandeplanen beskrivs vilka förutsättningar som krävs för att de utpekade arterna och livsmiljöerna ska upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus. Det har betydelse för tillämpningen av regelverket om Natura 2000-områden.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

Namn	Bergbofjärden-Häverö Prästäng	Areal	165,8 ha (total areal inkl. del Bergby)
Natura 2000-kod	SE0110078		
Kommun	Norrtälje		
Fastställd av Länsstyrelsen	2015-12-17		
Områdestyp och status	SAC-område enligt art- och habitatdirektivet		
Ägarförhållanden	Privat		

Ingående livsmiljöer enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Livsmiljöer.

Livsmiljökod	Livsmiljöns namn	Areal (ha)	Andel (%)
1630	*Strandängar vid Östersjön	3,2	1,9
6210	Kalkgräsmarker	0,9	0,5
6510	Slätterängar i låglandet	3	1,8
6530	*Lövängar	2,2	1,3
9070	Trädklädd betesmark	9,4	5,7

* Prioriterad livsmiljö – bevarandet bedöms ha hög prioritet inom EU.

Natura 2000-området omfattar två separata naturreservat, vilka fått var sin bevarandeplan. Procentsatser i tabellen är beräknade på hela Natura 2000-området. Ovan angivna livsmiljöer finns bara i reservatet Häverö Prästäng.

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet

Dessa arter finns upptagna i bilaga 2 till EU:s art- och habitatdirektiv och skyddas därmed av Natura 2000-reglerna. I denna bevarandeplan nämns även andra arter än de som är skyddade av Natura 2000-reglerna. Dessa arter har inte samma lagliga skydd såsom eventuella arter i tabell 2.

Tabell 2. Arter.

Artens kod	Svenskt namn	Vetenskapligt namn
1973	Hällebräcka (VU*)	<i>Saxifraga osloensis</i>
1976	Avarönn (VU*)	<i>Sorbus teodori</i>

*Kategori i den nationella rödlistan

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17

Beteckning
511-43852-2015

Bevarandesyfte för Bergbofjärden-Häverö Prästäng, del Prästäng

Bevarandesyftet och beskrivningen av livsmiljöer och arter nedan utgör den beskrivning som ska upprättas i enlighet med 17 § förordningen om områdeskydd m.m. (FOM). Tillsammans med bevarandemål och bevarandeåtgärder i denna plan utgör de underlag som visar hur myndigheterna behöver arbeta för att motsvara kraven i 16 § FOM.

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att bidra till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade arterna och livsmiljöerna.

Prioriterade bevarandevärden för delen Prästäng i Häverö-Bergby är slätterängen och lövängen. Vidare finns två ”träd” av avarönn vilket är en av två lokaler på det svenska fastlandet. I Upplands kusttrakter har ett omfattande lövängsbruk pågått ända in mot början av 1900-talet, varför det finns gott om ännu levande träd med hamlingsspår i dessa trakter. Slätterhävden har dock ingenstans pågått kontinuerligt utan avbrott. Häverö prästäng är ett av mycket få områden som haft relativt kort avbrott i slätterhävden under 1900-talet och som nu hävdats kontinuerligt under många årtionden. Häverö prästäng har därför bevarat en för regionen närmast unikt välutvecklad slätterängsflora som i gångna tider sannolikt varit väl spridd i Upplands kusttrakter. Hamlingsbruket har återupptagits först i senare tid och de aktivt hamlade träden i Häverö prästäng är mer jämförbara med andra områden i trakten med återupptaget hamlingsbruk. Fina exempel finns t ex i Fiskaruddens naturreservat ca 7 km åt nordväst.

Utöver dessa prioriterade livsmiljöer och arter bidrar flera andra värdefulla naturtyper och stor artrikedom till en värdefull helhet. Bland annat finns örtrika små havsstrandängarna, hällebräcka och fina betade lövskogar/ekhagar.

Prioritering av skötselåtgärder framgår av tabell 3.

Bevarandemål för Bergbofjärden-Häverö Prästäng, del Prästäng

Att bidra till gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade arterna och livsmiljöerna uttrycks i detta område i följande mål.

*Strandängar vid Östersjön (1630)

- Arealen strandäng vid Östersjön ska bibehållas.
- Vegetationen är välhävdat av bete och/eller slätter varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Igenväxningsvegetation som vass och lövsly förekommer inte/endast i begränsad omfattning. Havtorn bör dock inte räknas dit. Den kan behöva begränsas, men buskage ska finnas kvar.

BEVARANDEPLANDatum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

- De typiska arter som är knutna till livsmiljön ska kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning, t.ex. bunge, slätterblomma och östersjömaskros.

Kalkgräsmarker (6210)

- Arealen kalkgräsmarker ska bibehållas.
- Vegetationen är välhävdat av bete och/eller slätter varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker. I livsmiljöns delområde vid norra stranden, badplatsen, sköts gräsmarken på annat sätt än med bete.
- Igenväxningsvegetation som vass och lövsly förekommer inte/endast i begränsad omfattning. Havtorn och avarönn ska dock inte räknas dit. Havtorn kan behöva begränsas, men buskage ska finnas kvar.
- På små ytor med bestånd av krissla bedrivs annan skötsel för att gynna skalbagggarna *Cassida ferruginea* och *C. murraea*
- De typiska arter som är knutna till livsmiljön ska kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning, t.ex. harmynta, backklöver, rödkämpar och rosettjungfrulin.

Slätterängar i låglandet (6510)

- Arealen slätteräng i låglandet ska bibehållas.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte/endast i begränsad omfattning. Eventuella buskar som är lämpliga att utgöra skydd för naturlig förnyring av ädellövträd samt några hasselbuketter kan lämnas och betraktas inte som igenväxning.
- Vegetationen är välhävdat av slätter och gärna efterbete varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Marken är opåverkad av konstgödsling och stödutfodring.
- De typiska arter som är knutna till livsmiljön ska kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning, t.ex. klasefibbla, ormrot och slätterfibbla.

***Lövängar (6530)**

- Arealen lövängar ska bibehållas.
- Vegetationen är välhävdat av bete och/eller slätter, helst slätter, varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte/endast i begränsad omfattning.
- I lövängen finns aktivt hamlade träd väl representerade.
- Marken är opåverkad av konstgödsling och stödutfodring.
- De typiska arter som är knutna till livsmiljön ska kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning.

BEVARANDEPLANDatum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015**Trädklädd betesmark (9070)**

- Arealen trädklädd betesmark ska bibehållas eller öka.
- I soliga gläntor ska vegetationen vara välhävdad av bete och/eller slåtter varje år vid vegetationsperiodens slut så att ansamling av förna inte sker. I mer slutna delar ska lundfloran vara måttligt påverkad av hävd.
- Olikåldrigheten i trädskiktet och mängden grov död ved ska öka. Det förekommer gamla grova träd och hålträd.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte/enda i begränsad omfattning. Eventuella buskar som är lämpliga att utgöra skydd för naturlig föryngring av ädellövträd samt några äldre hasselbuketter kan lämnas och betraktas inte som igenväxning.
- Det finns en variation av solbelysta gläntor med en hävdgynnad flora varvat med täta dungar av träd och inslag av enstaka buskage samt flera fritt stående, solbelysta, spärrgreniga ekar.
- De typiska arter som är knutna till livsmiljön ska kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning.

Hällebräcka (1973)

- Det ska finnas solbelysta hållmarker med periodisk översilning av vatten på tunn jord i kanterna av hållarna.
- Tillräcklig fysisk störning i växttäckets ska ske, t.ex. bete sent på hösten.
- Populationen i området ska ges möjligheter att sprida sig.

Avarönn (1976)

- De kända träden ska så långt möjligt bevaras och eventuella fröplantor som hittas skyddas från bete.
- Växtplatserna ska ha måttlig eller ingen konkurrens från andra vedväxter.

Beskrivning av området

Området ligger i norra Norrtälje kommun och utgörs av den östra halvön i Rotholmsviken i södra delen av Singöfjärden. I stort sett hela området bär spår av tidigare lövängsbruk. Mindre delar har i stort sett kontinuerligt skötts som slåtteräng, men stora delar har vuxit igen och i varierande grad förlorat en äldre karaktär. Kring millenieskiftet genomfördes omfattande restaureringsavverkningar, utvidgad slåtter, viss återupptagen hamling och återupptaget bete i stora delar av reservatet. Man har bl.a. tagit ut stora mängder gran och annan igenväxningsvegetation för att öppna upp och återskapa de naturvärden som finns knutna till de äldre träden och floran i fältskiktet. Sedan insatsen gjordes har de kvarvarande trädens kronor vidgats och det behövs fortsatta gallringar för att behålla den glesa, luckiga karaktären. Betet omfattar nu stora delar av reservatet inklusive de utglesade lövskogarna, havsstrandängar och orörd sluten lövskog i nordväst. I området finns stor variation av biotoper och livsmiljöer med allt från betade strandängar, igenvuxna tidigare hävdade miljöer, välhävdade öppna slåtterängar

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

och lövängar och trädklädd betesmark. Områdets varierande livsmiljöer, markens höga kalkhalt och närheten till vatten skapar mycket goda förutsättningar för en stor biologisk mångfald. Här kan man finna flera ovanliga och hotade arter inom de flesta organismgrupper med allt från kärleväxter, insekter, mossor, lavar, svampar och fåglar. Bland de hotade arterna i området märks två skalbaggar knutna till krissla som är föremål för ett särskilt åtgärdsprogram. Små ytor i reservatet där det finns mycket krissla sköts därför på specialanpassade sätt för att förbättra krisslebaggarnas chanser att långsiktigt överleva i reservatet.

I konceptet till häradskartan från början av 1900-talet kan man utläsa att stora delar var bevuxna med lövträd. Slätterängsbruket hade då redan upphört, men det är troligt att området betades. På ekonomiska kartbladet från 1950-talet förefaller området vara mer igenväxt med lövträd än idag (lövträd är svåra att urskilja i dessa bilder), men det fanns betydligt mindre barrträd än innan restaureringsåtgärder genomfördes vid millennieskiftet.

Beskrivning av arter och livsmiljöer

*Strandängar vid Östersjön (1630)

Havsstrandängarna förekommer framförallt i västra delen av reservatet men finns även som mindre remsor i södra delen. Livsmiljön utgörs av landhöjningsmark och har en mycket varierad utseende med flikiga kantzoner som bryts av bergklackar, öppna vattenspeglar, blockpartier, havtornsnår och skogsdungar om vartannat. Här finns flera intressanta arter såsom ängsnycklar, kärrespira, ormtunga, slätterblomma, bunge, saltåg, tagelsäv, östersjömaskros (*Taraxacum balticum*) och liten ärtstarr (*Carex viridula ssp. pulchella*).

Kalkgräsmarker (6210)

Ned mot vattnet i söder förekommer små fläckar med kalkgräsmark (6210) med en mycket artrik flora med arter som vit fetknopp, harmynta, backklöver, rödkämpar, hällebräcka och rosettjungfrulin m.fl. Även vid badplatsen inom det obetade området längs norra stranden finns kalkgräsmark i svackor i strandhällarna. Dessa gräsmarker hålls fria från igenväxning av en kombination av röjningar och friluftslivets slitage. I vissa partier, bl.a. vid badplatsen, finns större bestånd av krissla.

Slätterängar i låglandet (6510)

Ängens centrala, nästan helt träd- och buskfria del förs till denna livsmiljö. Ängen utgörs av en relativt flack mark med småskaliga skillnader i topografin. Detta ger variation i fuktighet med inslag av olika växtsamhällen med allt från en utpräglad torrbacksflora med bl.a. rosettjungfrulin och solvända till mer fuktighetskrävande arter med ormröt och flugblomster. Ängen är relativt öppen med stor solinstrålning till marken. Här finns enstaka äldre, knotiga ekar med lågt ansatta kronor

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17

Beteckning
511-43852-2015

som står i grupper spridda i området. Flera av ekarna har troligen en ålder på över 250 år.

Marken är relativt utmagrad och floran är mycket artrik tack vare den långa kontinuiteten av ängsbruk kombinerat med kalkinslaget i jorden. Här finns det mesta man kan önska sig inom den numera ovanliga ängsfloran. Under våren finner man arter som tätört och majviva i tusentals och senare under sommaren kan man även se flugblomster, brudsporre, fältgentiana, ängsgentiana, krissla och slätterfibbla m fl. Artrikedomen håller samma höga klass som de omtalade gotländska "ängena".

*Lövängar (6530)

Stora delar av reservatet har tidigare brukats som löväng men i dagsläget har endast mindre delar sådan skötsel. Gamla spärrgreniga ekar är ett karaktäristiskt inslag, men det finns gott om äldre askar och lönnar med hamlingsspår. Buskskiktet i sedan länge hävdade delar domineras av hassel, nypon och hagtorn där de grova hasselbuketterna sätter sin prägel på miljön.

I anslutning till den sedan länge hävdade öppna ängen finns dels mindre ytor löväng som länge varit i hävd, dels har slätterängsytan utvidgats genom att angränsande skog restaurerats. Dessa partier är ännu inte i gynnsam bevarandestatus.

Ett annat parti med lövbärande slätteräng finns i nordvästra delen av reservatet. Denna har genom restaureringar utvidgats ner mot vattnet i nordväst, med ny- och återhamling av ett 30-tal askar och lönnar. Den nyrestaurerade delen sköts med bete och området är så stenigt att det är troligt att det aldrig blir möjligt att sköta det med slätter. Fältskiktet är annars intressant med arter som tyder på tidigare hävd som slätterfibbla, brudbröd, backsmörblomma och slankstarr.

Trädklädd betesmark (9070)

I området finns dels betespräglade, barr- och blandskogar med relativt tätt trädskikt och pågående hävd, dels glesa lövträdsbestånd där gran och trivallöv avverkat och restaurerande bete satts in. Bland de senare finns områden nära Storängen som eventuellt på sikt kan gå att sköta med slätter och överföras till 6510 eller 6530.

Söder om Storängen/Prästeksängen

Denna mark har restaurerats i en första omgång där man plockat ut gran och diverse lövträd och sparat de äldre lövträden som härstammar från lövängsepokan.

Den sydöstra delen är finast med ett trädskikt dominerat av gammal ek, ask, asp, lönn med inslag av rönn och gammal tall. I buskskiktet förekommer en, vildapel, nypon, lönn, måbär och skogstry. Topografin är varierad med bergklackar och sänkor om vartannat och spridda mindre block här och var. Floran är en blandning av mer skuggföredragande lundväxter som tvåblad, sårläka, hässlebrodd,

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

lundsmörblomma och nässelklocka blandat med mer hävdgynnade arter som adam och eva, backnejlika, brudbröd och jungfrulin. Markhistoriken och trädens utseende visar att området troligen varit en löväng och flera träd har spår av tidigare hamling. Hällmarkspartierna hyser fortfarande en intressant flora, trots beskuggning, med arter som vit fetknopp, trift, mandelblom och tulkört. Med fortsatt bete och urgallring kommer de hävdgynnade arterna att åter sprida sig till lämpliga platser på bekostnad av lundfloran. Om all äldre asp avverkas kommer trädskiktet att bli för glest för 9070, men det finns ung ek, ask, lönn och hassel som kan fylla ut trädskiktet på sikt. Yngre ekar står dock tätt i små ruggar, vilket ger dem fel form när de växer upp. Flera av tallarna i området är minst 150 år gamla och kan eventuellt hysa den ovanliga insekten reliktböck.

Den nordvästra delen av beståndet håller inte lika höga värden som den sydöstra. Trädskiktet domineras av asp och lönn och några grövre ekar. Här finns färre grova och gamla ädellövträd och igenväxningen verkar ha gått längre då avsaknaden av kvarstående hävdgynnade arter är påtaglig och grässvålen saknas helt på stora arealer samt att röjgödningseffekterna är större här.

Den södra av halvöarna i nordväst, Prästängsörarna

Holmen ser ut att ha historia som löväng med en hel del askar med hamlingsspår. Den har under en längre tid av ohävd fått ett slutet trädskikt med bl. a. ask, al, gran och tall. Efter att ha betats i 15 år framträder äldre strukturer tydligare och mer kan lyftas fram med gallringar.

Utvecklingsmark

Väster om Sjöängen, sydväst om parkeringen

Det större lövskogsområdet väster om slätterängarna betas och är efter avverkningar i slutet av 1990-talet delvis glest eller luckigt. Det behöver dock öppnas upp ytterligare vilket inte medges i skötselplanen. Närmast Storängen/parkeringen finns halvöppna partier med äldre ek och någon glänta. Delar av detta kan kanske på sikt inkluderas i slätterängen. Mot vattnet i söder och väster dominerar ask varav många bär spår av äldre hamling. På grund av askskottsjukan är det tveksamt att restaurera detta till lövängsstruktur med hamlade träd.

Norr om Storängen, väster om Svalmyran

Restaureringsgallrad betesmark, som i norr angränsar mot barrskog. Den utgörs av en halvöppen ekdominerad hage med några grövre och knotiga ekar samt ett stort inslag av andra trädslag som lönn, yngre asp, björk, rönn och äldre tall. Marken är något småkuperad med några högre liggande partier. Här och var finns hasselbuskar och andra värdefulla buskar som hagtorn och nypon. I hagen ingår en tallbacke med gamla tallar varav några är angripna av tallticka. Här finns också hävdgynnade arter som kattfot, brudbröd och rödkämpar.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17

Beteckning
511-43852-2015

Höjdrygg söder om vägen in mot parkeringen

Gles gammal talldominerad skog med rik gräsväxt på tunn jord och hållar. Området betas inte idag, men trädsiktets struktur och rikligt med gräs ger tydligt intryck av gammal betesskog.

Hällebräcka (1973)

Hällebräcka är en ettårig, huvudsakligen höstgroende, 5–30 cm hög ört som blommar i april-juni. Arten verkar i trakten ha en mycket rik och långlivad fröbank.

Arten frodas i konkurrensfria miljöer. Den är starkt kalkgynnad. Många av förekomsterna är intill och på kalkhällar i betesmarker i solöppna miljöer, miljöer som hålls fria från konkurrens genom tramp av betesdjur och torka.

I Bergbofjärden-Häverö Prästäng, del Prästängen förekommer den på åtminstone tre platser. De finns på hållar i betesmarken i sydöstra delen av reservatet, vid hållar i kanten av Prästeksängen samt, kanske rikligast, på en udde i sydvästra delen av reservatet. Hällarna nära havet i sydväst och sydost är populära picknickställen för besökande allmänhet kanske bidrar det till lämpliga störningar i jorden på hållkanterna. Med det återupptagna betet i stora delar av reservatet bör arten kunna stärka sin ställning, främst kanske längs stränderna.

Avarönn (1976)

Avarönn är ett småväxt träd eller buske som inte blir mer än ett par meter högt. Arten förekommer i mycket begränsad utbredning och med få individer i Sverige. Detta är en av mycket få kända fastlandsförekomster, sannolikt spridd från Åland. På Gotland är bara ca hälften av individerna fertila. En troligen fröspridd planta finns vid ett av träden i detta område. Därmed kan åtminstone ett av träden i detta område vara fertilt.

I dagsläget växer ett träd i skogsbrynet mot vattnet i anslutning till en enbuske i sydöstra hörnet av området och ett träd vid ett mer öppet parti vid stranden i sydväst. Det sydöstra trädet är inhägnat för att skyddas mot bete. Huvudstammen på detta träd är en rutten stump och trädet består nu av halvgamla stubbskott. Det sydvästra trädet står tämligen ensamt nära stranden i en bergbunden kalkgräsmark i hagmarksparti med spridda buskar och småträd. Också detta träd ser ganska gammalt ut men ser ut att ha god vitalitet. Sannolikheten för två lyckade långdistansspridningar så nära varandra synes mycket liten. Till synes gamla individ på ca 700 meters avstånd från varandra antyder därför att arten spritt sig hit för länge sedan och lyckats föröka sig åtminstone en generation. Troligast är nog ändå att ursprungsplantan etablerats under 1900-talets ohävdperiod med successiv igenväxning. Sannolikheten för framgångsrik spridning och återväxt i ett betat reservat är nog tyvärr små.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015**Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt**

En komplett lista är inte möjlig att upprätta. Här listas ett urval hot som i det här området bedömts mest relevanta.

***Strandängar vid Östersjön (1630)**

- Upphörd eller minskad beteshävd.
- Igenväxning som leder till beskuggning.

Kalkgräsmarker (6210)

- Upphörd eller minskad beteshävd.
- Igenväxning som leder till beskuggning och ansamling av förna.
- Gödsling.

Slätterängar i låglandet (6510)

- Upphörd eller minskad slätter och/eller beteshävd.
- Igenväxning som leder till beskuggning och ansamling av förna.
- Förändrad hydrologi, t ex utdikning.
- Gödsling.

Lövängar (6530)

- Upphörd hävd med igenväxning som följd.
- Avbruten restaurering.
- Förändrad hydrologi, t ex utdikning.
- Att träden i det strandnära området i nordväst blåser omkull i alltför stor utsträckning eftersom trädskiktet redan idag är relativt glest för att vara löväng. Flera av träden har blivit vindexponerade i samband med de omfattande röjningar som gjorts i området.

Trädklädd betesmark (9070)

- Igenväxning till följd av upphörd eller minskad hävd. Detta leder till beskuggning av de grova lövträden vilket förkortar trädens livslängd och missgynnar de många trädlevande arterna som företrädesvis gynnas av att trädet är solbelyst.
- Avsaknad av ersättningsträd till de gamla ädellövträden kan vara ett hot på lång sikt.
- En avverkning av de gamla ädellövträden eller bortstädning av döda högstubbar och torrakor utgör ett direkt hot mot de arter som har detta som livsmiljö.
- Alltför snabba förändringar genom restaureringar kan skada lavar och insekter. Vindskyddande ridåer som avverkas i en senare omgång kan minska riskerna.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17

Beteckning
511-43852-2015

Hällebräcka (1973)

- Att hävden upphör och igenväxning sker.
- Att hållmarker där arter förekommer skuggas igen och alltför mycket lövträdsförna ansamlas under åren vilket leder till att mossor och andra arter gynnas på bekostnad av hällebräckan.

Avarönn (1976)

- Att betesdjur äter upp eventuella föryngringar eller betar på befintliga individer.
- Igenväxning med större vedväxter som konkurrerar ut avarönnen.
- De två individer som finns kan vara sterila.

Bevarandeåtgärder med tidsplan**Gällande regler**

Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken (MB) krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett Natura 2000-område som har förtecknats enligt 7 kap 27 § MB. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändig för skötseln och förvaltningen av området. Alla Sveriges Natura 2000-områden utgör dessutom riksintressen (enligt 4 kap MB), vilka ska beaktas vid prövning av ärenden och planläggning.

Området är skyddat som naturreservat enligt 7 kap. MB.

Strandskydd gäller enligt 7 kap 13-18 §§ MB inom delar av Natura 2000-området. Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden, t.ex. uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet gäller t.ex. byggnader som behövs för de areella näringarna och som måste finnas inom strandskyddat område.

Hällebräcka och avarönn är fridlysta enligt 7 § Artskyddsförordningen (2007:845).

Behov av ytterligare reglering

Skötselplanen behöver revideras för att möjliggöra skötsel av skötselkrävande livsmiljöer och restaureringsmarker.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

Förslag till skötselåtgärder

Tabell 3. Förslag till skötselåtgärder utöver vad som gäller i åtagandeplaner och skötselplaner för Bergbofjärden-Häverö Prästäng, del Prästäng. Åtgärder i kursiv är prioriterade. På små ytor görs avsteg från nedanstående skötsel för att möjliggöra skötsel som är specialanpassad för att gynna "krisslebaggar" *Cassida muraea* och *C. ferruginea*.

Område/livsmiljö/art	Åtgärd	Tidsplan
*Strandängar vid Östersjön (1630)	Bete och/eller slåtter.	Årligen.
	Manuell röjning av alsly.	Vid behov.
Kalkgräsmarker (6210)	Bete och/eller slåtter.	Årligen.
Slätterängar i låglandet (6510)	<i>Slätter, helst med efterbete.</i>	Årligen
	<i>Gallra bort asp och björk i kanter kring Storängen. För att slippa rotuppslag i slätterängen kan ringbarkning vara att föredra.</i>	2017
*Lövängar (6530)	<i>Bete och/eller slåtter, helst slåtter med efterbete.</i>	Årligen.
	<i>Återhamling av de hamlade träden.</i>	Vart 5-7 år
	<i>Nyhamling.</i>	2017
Trädklädd betesmark (9070)	Bete och/eller slåtter. Om det går att kombinera med får vore det optimalt då fåren brukar hålla efter slyet.	Årligen.
	I lövhagen norr om Storängen tas asp och björk bort om de konkurrerar med yngre ek, lönn och ask.	Vid behov.
	Röjning av igenväxningsvegetation. (Spara äldre buskage av bärande buskar, t ex hagtorn och nypon.)	Vid behov.
	Frihuggning av grova/äldre ekar och andra träd som tidigare stått öppet.	Vid behov.
	Eventuell återhamling/beskärning av tidigare hamlade träd.	2017.
	Stängsla och börja beta barrskog längst i norr. Kanske vidga gläntor i tallskogen på höjden och utglesning till	2017.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

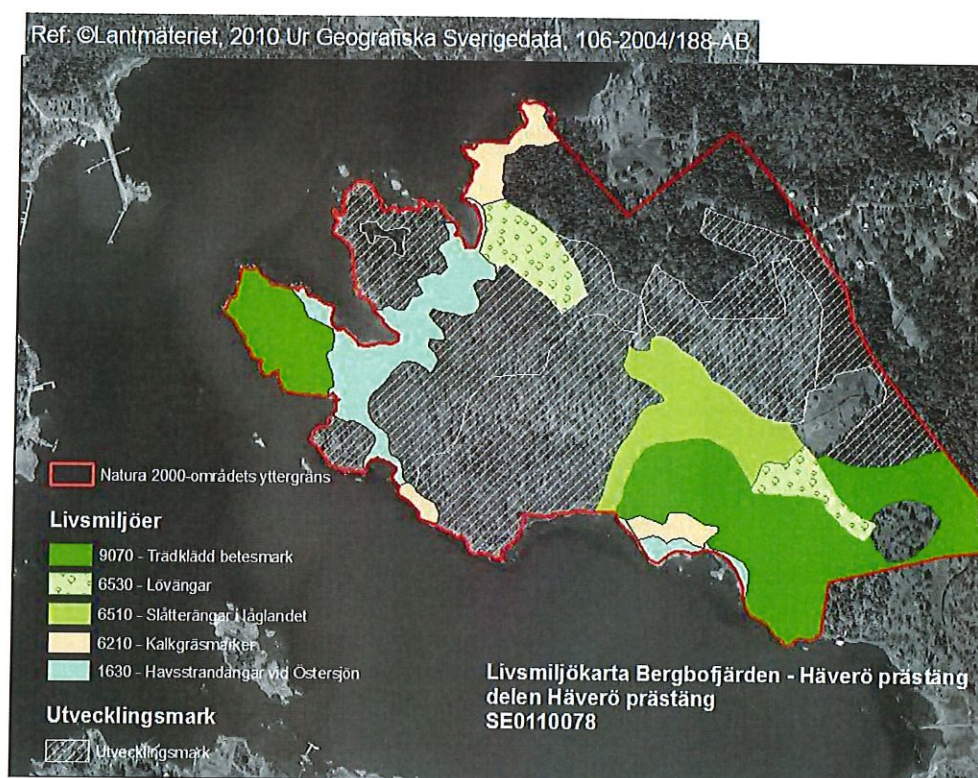
	successiv övergång mot glesare lövdominerad hagmark mot söder.	
Hällebräcka (1973)	Bete. Röjning.	Årligen. Omgående och sedan vid behov.
Avarönn (1976)	Utredning om det är möjligt att stärka populationen/stötta fröförökning. <i>Röjning av konkurrerande vedvegetation.</i>	Omgående. Vid behov.

Bevarandestatus i dag

Tabell 4. Bevarandestatus hos ingående livsmiljöer och arter.

Livsmiljö/art	Bevarandestatus
*Strandängar vid Östersjön (1630)	Gynnsam
Kalkgräsmarker (6210)	Gynnsam
Slätterängar i låglandet (6510)	Gynnsam
*Lövängar (6530)	Ej gynnsam i områden under restaurering. Gynnsam i delar av Prästeksängen, Sjöängen och Strandängen.
Trädklädd betesmark (9070)	Ej gynnsam. Betydande delar av de lövdominerade trädklädda betesmarkerna är ännu för slutna med stort inslag av asp och björk. Reservatets beslut och skötselplan behöver ändras för att möjliggöra fortsatt utglesning, frihuggning och luckhuggning.
Hällebräcka	Gynnsam.
Avarönn	Ej gynnsam. Mycket sårbart med bara två individer. Eftersom en stor del av populationerna är sterila är det betydande risk att ingen fröförökning kan ske i området.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015**Inventeringar i området och andra referenser**Artdatabanken. *Lista med rödlistade arter, uttag 2002-05-10.*Länsstyrelsen i Stockholms län. *Ängs och betsesinventeringen 2002-2004*Naturvårdsverket. *Art och naturtypsvisa vägledning*Länsstyrelsen i Stockholms län. *Skötselplan för Naturreservatet Häverö Prästäng 1989***Karta**



Enheten för naturvård

Bergbofjärden - Häverö Prästäng

SE0110078, delområde Häverö Bergby NR



Bevarandeplan för Natura 2000-område
(enligt 17§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd)



Inledning

Natura 2000-området Bergbofjärden – Häverö prästäng består av två näraliggande men separata naturreservat, Häverö-Bergby och Häverö prästäng. Länsstyrelsen har valt att skriva separata bevarandeplaner för respektive reservat. För Natura 2000-området SE0110078 finns alltså två bevarandeplaner, varav detta är en.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

Bevarandeplanen är det dokument som beskriver vilka mål som ska uppnås i bevarandet av ett Natura 2000-område och som anger vilka bevarandeåtgärder som planeras. I bevarandeplanen beskrivs vilka förutsättningar som krävs för att de utpekade arterna och livsmiljöerna ska upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus. Det har betydelse för tillämpningen av regelverket om Natura 2000-områden.

Namn	Bergbofjärden-Häverö Prästäng	Areal	165,8 ha (inkl del Häver Prästäng)
Natura 2000-kod	SE0110078		
Kommun	Norrtälje		
Fastställd av Länsstyrelsen	2015-12-17		
Områdestyp och status	SAC-område enligt art- och habitatdirektivet		
Ägarförhållanden	Naturvårdsverket		

Ingående livsmiljöer enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Livsmiljöer.

Livsmiljökod	Livsmiljöns namn	Areal (ha)	Andel (%)
7230	Rikkärr	0,7	0,4
9050	Näringsrik granskog	43,2	26,1

Natura 2000-området omfattar två separata naturreservat, vilka fått var sin bevarandeplan. Procentsatser i tabellen ovan är beräknade på hela Natura 2000-området. Ovan angivna livsmiljöer finns bara i reservatet Häverö-Bergby.

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet

Dessa arter finns upptagna i bilaga 2 till EU:s art- och habitatdirektiv och skyddas därmed av Natura 2000-reglerna. I denna bevarandeplan nämns även andra arter än de som är skyddade av Natura 2000-reglerna. Dessa arter har inte samma lagliga skydd såsom eventuella arter i tabell 2.

Tabell 2. Arter.

Artens kod	Svenskt namn	Vetenskapligt namn
1386	Grön sköldmossa	<i>Buxbaumia viridis</i>
1902	Guckusko	<i>Cypripedium calceolus</i>

BEVARANDEPLANDatum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015**Bevarandesyfte för Bergbofjärden-Häverö Prästäng, del Bergby**

Bevarandesyftet och beskrivningen av livsmiljöer och arter nedan utgör den beskrivning som ska upprättas i enlighet med 17 § förordningen om områdesskydd m.m. (FOM). Tillsammans med bevarandemål och bevarandeåtgärder i denna plan utgör de underlag som visar hur myndigheterna behöver arbeta för att motsvara kraven i 16 § FOM.

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att bidra till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade arterna och livsmiljöerna.

Prioriterade bevarandevärden för delen Häverö-Bergby naturreservat i Natura 2000-området är den rika förekomsten av guckusko samt livsmiljön örtrik granskog. Här finns stora fina örtrika granskogar med länets särklassigt största bestånd av guckusko. Guckuskon finns i en del av livsmiljön, kalkrik granskog med ytligt markvatten, men livsmiljön har större variationsbredd i området. Guckuskon gynnas av ett luckigt bestånd med soliga gläntor. Den andra Natura 2000-arten i området, grön sköldmossa, skulle däremot gynnas av tätare, skuggigare och fuktigare, skog. Här finns alltså en målkonflikt mellan de två arterna. Här prioriteras länets största, och en av landets större, förekomster av guckusko. Skötseln av livsmiljön örtrik granskog i området bör inriktas på att bibehålla luckiga bestånd och helst även återväxt av asp.

Prioritering av skötselåtgärder framgår av tabell 3.

Bevarandemål för Bergbofjärden-Häverö Prästäng, del Bergby

Att bidra till gynnsam bevarandestatus för de i området utpekade arterna och livsmiljöerna uttrycks i detta område i följande mål.

Rikkärr (7230)

- Arealen rikkärr ska bibehållas.
- Igenväxningsvegetation förekommer inte/enda i begränsad omfattning.
- Hydrologi och hydrokemi ska bevaras eller utvecklas till ett högre grundvattenstånd.
- De typiska arter som är knutna till rikkärr ska kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning, t.ex. majviva.

Näringsrik granskog (9050)

- Arealen näringsrik granskog ska bibehållas.
- Ett rikt inslag av asp och björk med en lång trädkontinuitet ska bevaras. Lövinslaget ska även fortsättningsvis vara stort och det ska finnas en kontinuitet av asp för att ersätta de grova asparna.

BEVARANDEPLANDatum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

- Det finns ett varierat och trädskikt med både glesare och tätare partier.
- Strukturer och substrat som död ved, gamla och grova barrträd och lövträd förekommer.
- Hydrologin i området är oförändrad så att markkemi och markfuktigheten bibehålls. Viktigt är att kalkrikt grundvatten periodvis når nära markytan där de topografiska förhållandena medger det.
- De typiska arter som är knutna till livsmiljön ska kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning, t.ex. vårärt, tvåblad och sårläka.

Grön sköldmossa (1386)

- De tre lokaler arten är känd från inom området bibehålls med kontinuerlig tillgång till lågor i lämpligt nedbrytningsstadium.

Guckusko (1902)

- Beståndet ska över tid vara konstant eller ökande inom området.
- Variation i trädskiktet är att eftersträva för denna art i allt från trädslagfördelning mellan barr och löv, täthet och ålder. Glesa trädskikt och gläntor ger större tätheter av guckusko och tycks vara en förutsättning för etablering av nya plantor.
- Bibehållna markkemiska och hydrologiska egenskaper som kalkhaltiga jordarter och ytligt, rörligt markvatten.

Beskrivning av området

Natura 2000-området tillika naturreservatet ligger i norra Norrtälje kommun i östra delen av Norrön ut mot Singöfjärden.

Berggrunden i området består av gnejsgraniter rika på fältspat och kvarts. I områdets norra delar finns ett bälte med leptit och hälleflinta. Den dominerande jordarten är lerrik sandig-morän med en kalkhalt på 20 procent. Områdets kalkinslag har sitt ursprung i den urkalksten och de kalkförande leptiter som finns i norra Roslagen och norrut i Gävlebukten.

Området domineras av skog med en varierad trädsmammansättning. Här finns allt från olikåldrig barrskog med gran och tall, aspdominerade partier med inslag av ädla lövträd som ek och lönn, sumpskogmiljöer och hållmarkstallskogar samt öppna kärr. Centralt i området ligger den idag något igenvuxna sjön Lövfjärden.

Området är kanske mest känt för sin enastående rikedom på orkidén guckusko. Floran i övrigt är minst lika intressant med flera ovanliga och mer sällsynta arter som strävlost, granbräken, tvåblad och vårärt m.fl. Även lav- och mossfloran är artrik med flera rödlistade arter som asphättemossa, grön sköldmossa, lunglav, aspegelelav, liten hornfliksmossa och vedsäcksmossa. På senare tid har även svampfloran uppmärksamats tack vare flera fynd av ovanliga och rödlistade arter.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17

Beteckning
511-43852-2015

Markerna som idag ingår i Natura 2000-området (och NR) började sannolikt nyttjas av människan redan under 12-1300-talet som ängsmark då marken reste sig ur havet. Markerna är mycket produktiva och har troligen nyttjats till allt mellan bete, slätter, lövtäkt och produktion av virke. Områdena har även under 1700- och 1800-talen brukats som ängsmark och betesmark. I området har funnits fåbodar, vilket inte är känt från någon annan del av länet. Även under den första hälften av 1900-talet nyttjades stora arealer som betesmark och mindre delar som äng. Noggrannare beskrivning finns i skötselplan för naturreservatet. Det finns också dokumenterade uppgifter på att fåboddrift har bedrivits i området.

Beskrivning av arter/livsmiljöer

Rikkärr (7230)

I den östra delen av området finns tre mindre rikkärr som uppstått genom igenväxning av små gölar efter sänkningen av Lövfjärden med ca en meter vid slutet av 1800-talet. Granskogen i de låglänta markerna runt kärren var före sänkningen slätterkärr. Även de kvarvarande kärren har bitvis vuxit igen med al under senare delen av 1900-talet. De flesta partier är starkt igenvuxna med pors, gråvide, glasbjörk och även granen har börjat vandra in från kanterna. Vass har etablerat sig över hela de öppna ytorna och konkurrerar nu om både ljus och näring. Mosskiktet utgörs av brunmossor blandat med vitmossor men skuggas allt mer av den igenväxande vegetationen. På enstaka platser kan man hitta rester av intressantare kärlväxtflora som flugblomster, majviva och näbbstarr. Runt kärren finns det idag begynnande sumpskogsmiljöer där arter som ögonpyrola lever i kanterna mot kärret.

Det ostligaste rikkärret har en rik förekomst av den starkt hotade större agatsnäckan, NT, som bör uppmärksammas vid skötseldiskussioner. Det är en av de starkaste förekomsterna i Sverige. Ingen ändring av hydrologi eller trädtäckning bör ske i det kärret förrän effekterna på snäckan utretts.

Näringsrik granskog (9050)

Denna livsmiljö är den dominerande i hela området och är av något skiftande karaktär beroende av jordmån, fuktighet, topografi, ålder och tidigare markanvändning mm. Skogen är mestadels en blandskog där *gran* och *tall* växlar om att dominera. Det förekommer rena granbestånd, men på de något magrare kullarna tar tallen över nästan helt. Det stora lövinslaget är påtagligt genom hela området med både *asp* och *björk* men även andra trädslag som *ek* och *lön* förekommer med något vidsträckt kronor som vittnar om tidigare ljusförhållanden. Det bitvis stora inslaget av asp ger en viss "lövbrännekaraktär" åt området och några arter som man kan hitta där är *asgelelav*, *lunglav* och *asppjädermossa*.

Topografien i området är relativt homogen med variationer mellan 10-25 m.ö.h. Det förekommer små sluttningar, hållmarker och surdråg om vartannat vilket ger en stor variation av småbiotoper.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17

Beteckning
511-43852-2015

Fältskiktet är ofta ymnigt och mycket intressant med arter som *guckusko*, *tvåblad*, *tandrot*, *lundelm*, *underviol*, *nästrot*, *spindelbolmster* och den ovanliga *strävlostan* har här en stor population. Jordmånen är kalkhaltig vilken bidrar till den ovanliga och rika floran. Buskskiktet domineras av *hassel* som mestadels är av klenare dimensioner.

Svampfloran är mycket artrik med typisk kalkprägel. Vid en svampinventering ett ogynnsamt torrt år, 1997, hittades sex rödlistade svamparter, samtliga i kategorin nära hotade 2015. Där utöver hittades ett stort antal skogliga signalarter.

Grön sköldmossa (1386)

Arten är en mycket liten bladmossa som man nästan endast ser sporkapslarna av. Den växer på multnande stammar och stubbar i frisk till fuktig barrblandskog. Den växer på murken och mjuk ved av framförallt gran som inte är övervuxen av större bladmossor. Man hittar vanligtvis endast ett par stycken individer på lämpliga lågor. De substrat mossan föredrar är kortlivade och den behöver ha lämpliga lågor i närheten för sin spridning i tid och rum. I Sverige är arten vanligast i Uppland, Sörmland och Östergötland samt i området väster om Väneren.

Förekomsterna i Bergbofjärden-Häverö Prästäng, del Bergby är ganska små och arten har troligen relativt nyligen spritt sig till området. Förekomsten spelar knappast någon roll för effektiv spridning till nya livsmiljöer i landskapet. De flesta övriga naturvärden i området inklusive den stora populationen av *guckusko* gynnas av luckig, relativt ljus skog. Sådana förhållanden minskar den gröna sköldmossans möjligheter att etablera en stark population i området. Fortsatt expansion av grön sköldmossa bör därför inte prioriteras i detta område.

Arten är rapporterad från granskog på tre platser i reservatet. Två ligger söder om Lövfjärden och en NV om Lövfjärden inom 300 meter från sjön.

Guckusko (1902)

Guckuskon är en mångårig storvuxen orkidé med en grov, krypande jordstam. I området finns det ca 5-8000 individer (muntligen Ebbe Zachrisson 2005) vilket får anses som en stor population, den utan konkurrens största i länet. De största bestånden i området finner man på marker med ytligare grundvatten på kalkhaltiga jordar med ett något glesare trädskikt. Den förekommer dock spritt i hela området med varierande beståndsstorlekar. Den förekommer även på marker där det nyligen blivit skog, men dessa platser har inte lika individrika bestånd.

BEVARANDEPLANDatum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015**Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt**

En komplett lista är inte möjlig att upprätta. Här listas ett urval hot som i det här området bedömts mest relevanta.

Rikkärr (7230)

- Det största hotet är att området växer igen med vass, träd och buskar som skuggar ut den ljuskrävande floran
- Dikning och andra markavvattnande åtgärder liksom dämning kan påverka livsmiljöns hydrologi och hydrokemi på ett negativt sätt, vilket i sin tur kan ge konsekvenser på vegetation och torvbildning samt torvnedbrytning.
- Anläggandet av skogsbilvägar över eller i närheten av livsmiljönet kan göra att hydrologin och/eller hydrokemin i området påverkas negativt.

Näringsrik granskog (9050)

- Avverkning och andra skogsbruksåtgärder i eller intill livsmiljön.
- Förändrad hydrologi kan påverka livsmiljön negativt genom uttorkningseffekt och podsolering av jordmänen om kalkrikt vatten ej periodvis når förnan.
- Homogenisering av skogen t.ex. genom en alltför tät krontäckning i hela området där bestånden liknar varandra i trädslagsammansättning etc
- Minskat lövinslag genom konkurrens med framför allt gran.

Grön sköldmossa (1386)

- Minskad tillgång på död ved av lämpliga trädslag och av rätt dimensioner
- För torrt mikroklimat efter gallringar/luckhuggning.

Guckusko (1902)

- Igenväxning och homogenisering av skogen t.ex. genom en alltför tät krontäckning i hela området där bestånden liknar varandra i trädslagsammansättning, ålder etc.
- Minskat lövinslag genom konkurrens med framför allt gran.
- Förändringar i markens hydrologiska och kemiska egenskaper. Om kalkrikt grundvatten ej periodvis når förnan försuras brunjorden.
- Uttorkning och för stora temperaturväxlingar.

Bevarandeåtgärder med tidsplan**Gällande regler**

Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken (MB) krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett Natura 2000-område som har förtecknats enligt 7 kap 27 § MB. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändig för skötseln och förvaltningen av området. Alla Sveriges Natura 2000-

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

områden utgör dessutom riksintressen (enligt 4 kap MB), vilka ska beaktas vid prövning av ärenden och planläggning.

Området är skyddat som naturreservat enligt 7 kap. MB.

Strandskydd gäller enligt 7 kap 13-18 §§ MB inom delar av Natura 2000-området. Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden, t.ex. uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet gäller t.ex. byggnader som behövs för de areella näringarna och som måste finnas inom strandskyddat område.

Guckosko och hällebräcka är fridlysta enligt 7 (växt) § Artskyddsförordningen (2007:845).

Behov av ytterligare reglering

Det finns inget behov av ytterligare reglering.

Förslag till skötselåtgärder

Tabell 3. Förslag till skötselåtgärder utöver vad som gäller i åtagandeplaner och skötselplaner för Bergbofjärden-Häverö Prästäng, del Bergby. Åtgärder i kursiv är prioriterade.

Område/art	Åtgärd	Tidsplan
Rikkärr (7230)	Restaurering genom röjning/gallring av igenväxningsvegetation som träd och buskar och vass. Dock ingen röjning i det östligaste kärret (se förekomst av större agatsnäcka). Slätter. Utred effekter av grundare dike som ger högre grundvattennivå. Hur påverkas skog utanför reservatet och hur påverkas större agatsnäcka?	Omgående. Årligen.
Näringsrik granskog (9050)	<i>Försiktig luckhuggning för att gynna vissa enskilda äldre trädindivider av ek, lönn och andra lövträd.</i> <i>Anpassad skötsel för att bevara ett variationsrikt trädskikt med avseende på artsammansättning, luckighet och lövinslag. Se skötselplan för naturreservatet. Delar av 9050 bör finnas möjligheter att beta.</i>	Omgående. Vid behov.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

Grön sköldmossa (1386)	Ingen åtgärd.	
Guckusko (1902)	<i>Anpassad skötsel för att bevara ett variationsrikt trädskikt med avseende på artsammansättning, luckighet och lövinslag.</i>	Vid behov.

Bevarandestatus i dag

Tabell 4. Bevarandestatus hos ingående livsmiljöer och arter.

Livsmiljö/art	Bevarandestatus
Rikkärr (7230)	Ej gynnsam.
Näringsrik granskog (9050)	Gynnsam.
Grön sköldmossa (1386)	Gynnsam.
Guckusko (1902)	Gynnsam.

Inventeringar i området och andra referenser

Artdatabanken, lista med rödlistade arter, uttag 2002-05-10.

Geologiska kartan 12J Grisselhamn SV. SGU Ser Ae nr. 105

Länsstyrelsen i Stockholms län. Våtmarksinventering i Stockholms län. Rapport nr 1997:1. 1997.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Bergbyområdet inorra Roslagen. Johansson, K.-R 1980

Norrtälje kommun. Naturvård i Norrtälje kommun. Mårdsjöområdet. Naturinventering och förslag till landskapsekologisk planering. 1995.

Naturvårdsverket 2005. Art och naturtypsvisa vägledning

Skötselplan för Häverö-Bergby naturreservat

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17Beteckning
511-43852-2015

Karta över livsmiljöer

Bergbofjärden - Häverö prästäng SE0110078,
delen Häverö-Bergby naturreservat